

36. Хроніка НТШ. – 1900. – Ч. 2. – 30 с.
37. Хроніка НТШ. – 1906. – Ч. 27. – 24 с.
38. Хроніка НТШ. – 1908. – Ч. 36. – 44 с.
39. Хроніка НТШ. – 1909. – Ч. 38. – 52 с.
40. Хроніка НТШ. – 1909. – Ч. 39. – 51 с.
41. Хроніка НТШ. – 1911. – Ч. 47. – 24 с.
42. Хроніка НТШ. – 1911. – Ч. 48. – 37 с.
43. Хроніка НТШ. – 1912. – Ч. 52. – 42 с.
44. Хроніка НТШ. – 1913. – Ч. 53. – 73 с.
45. Хроніка НТШ. – 1913. – Ч. 56. – 35 с.
46. Хроніка НТШ. – 1918. – Ч. 60–62. – 163 с.
47. Хроніка НТШ. – 1920. – Ч. 63–64. – 113 с.
48. Хроніка НТШ. – 1922. – Ч. 65–66. – 112 с.
49. Чикаленко Є. Щоденник (1907–1917) : у 2 т. / Євген Чикаленко. – К. : Темпора, 2004. – Т. 1. – 428 с.
50. Винар Л. Михайло Грушевський як голова НТШ / Любомир Винар // Український історик. – 1969. – № 1–3. – С. 5–46.
51. Гнатюк В. Наукове товариство імені Шевченка у Львові (історичний нарис першого 50-річчя – 1873–1923) / В. Гнатюк. – Мюнхен ; Париж, 1984. – 175 с.
52. Грушевський М. Наукове товариство імені Шевченка / М. Грушевський // Літературно-науковий вісник. – Львів, 1900. – Т. 9. – С. 184–200.
53. Зайцева З. І. Український науковий рух: інституціональні аспекти розвитку (кінець ХІХ – початок ХХ ст.) : монографія / З. І. Зайцева. – К. : КНЕУ, 2006. – 368 с.
54. Крип'якевич І. Історично-філософська секція НТШ під керівництвом Михайла Грушевського у 1894–1913 роках / Іван Крип'якевич // Записки Наукового товариства імені Шевченка. – Львів, 1991. – Т. 222 : Праці історико-філософської секції. – С. 392–411.
55. Кубійович В. Нарис історії Наукового Товариства ім. Шевченка (1873–1949) / В. Кубійович. – Л., 1991. – 53 с.
56. Сапеляк О. Етнографічні студії в Науковому товаристві ім. Шевченка (1898–1939 рр.) / О. Сапеляк. – Львів, 2000. – 208 с.

В статті проаналізовано наукову і організаційну діяльність В.Охримовича як дійсного члена Історико-філософської секції НОШ, ведучого співробітника Етнографічної, Правової, Языкової комісії, члена, а внаслідок чого і голови Статистичної комісії. Досліджено також основні напрями і зміст багаторічної адміністративної роботи діяча в адміністративних структурах суспільства, роль в спробі реформування уставу установи в 1913 г.

Ключові слова: В.Охримович, НОШ, виділення, Історико-філософська секція, Етнографічна, Юридична, Языкова, Статистична комісії, засідання, загальне зібрання.

The article analysed scientific and organized activity of V.Okhrimovych as the full member of the Historical and philosophical section NTSh, the leading employee of the Ethnographic, Legist, Linguistic commissions, the member, and afterwards the head of the Statistical commission. It investigated also main the directions and the maintenance of long-term administrative work of the figure in vydil and the administrative agencies of the society, his role in the attempt of reformation of the regulation of the establishment in 1913.

Key words: V.Okhrimovych, NTSh, vydil, Historical and Philosophical section, Ethnographic, Legist, Linguistic, Statistical commissions, meeting, general collections.

УДК 94 (477.83/.86): 94 (438)

ББК 63.3 (0)

Уляна Клим'юк

СТАНОВИЩЕ ПОЛЯКІВ У ГАЛИЧИНІ НАПЕРЕДОДНІ ТА В РОКИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

У статті проаналізовано суспільно-політичне становище поляків у Галичині напередодні та на початковому етапі Першої світової війни. Простежуються позиції польських політичних партій щодо проблеми розвитку ідеї власної державності в системі польсько-українських суперечностей. Розглянуто роль польського питання в міжнародних відносинах того часу.

Ключові слова: Галичина, Австро-Угорщина, Перша світова війна, поляки, українсько-польські відносини.

Наприкінці XIX – на початку XX ст. Галичина продовжувала залишатись надбанням передової європейської політичної культури. Це сприяло поширенню політичних ідей, які впливали на пробудження національної самосвідомості українців, що перетворило Галичину на український П'ємонт. Водночас вона стала й осередком відродження незалежної Польщі, центром розвитку її культури й політичної думки.

Тема стала предметом дослідження польських та українських істориків, зокрема: Ю.Михальського [15], О.Красівського [12], О.Аркуші [7], Я.Бужка [17], Я.Паєвського [19], Т.Пічковського [20], які на основі архівних і публіцистичних даних проаналізували суспільно-політичне становище українського та польського народу на теренах Галичини на початку XX ст.

Мета цієї статті – висвітлити розвиток політичного руху поляків Галичини напередодні та на початковому етапі Першої світової війни, висвітлити позиції головних польських політичних партій на вказаній території.

Умови життя поляків в австрійській частині Габсбурзької монархії (Ціслеїтанії) значно відрізнялися від становища польських земель у складі Росії та Німеччини. За словами польського історика З.Фраса, “у другій половині XIX ст. із трьох загарбницьких країн Австрія створила для поляків найкорисніші умови національного життя” [18, с.260]. Адміністративно Галичина складалася із 79 циркул (разом із Краковом і Львовом) і була поділена по річці Сян на Західну та Східну. Офіційно поділ Галичини на Східну й Західну відбувся 27 лютого 1847 р. [14, с.35]. З утвердженням галицької автономії цей розподіл був скасований, однак відмінності між двома частинами зберігалися. Галичина мала свій сейм, який обирався за куріальною системою, що давало переваги польським поміщикам. Але адміністрація краю підпорядковувалася не сейму, а наміснику, якого призначали у Відні виключно з польської аристократії. В австрійському рейхсраті представництво Галичини належало тільки полякам.

За даними відомого українського історика С.А.Макарчука, у 1900 р. в Галичині проживало 7 315 939 осіб, тих, хто розмовляє польською мовою, – 3 988 702 чоловік, українською мовою – 3 074 449. Якщо від чисельності цих двох груп відняти жителів іудейського віросповідання, які розмовляли польською й українською мовами, тоді поляків за мовною ознакою в Галичині нараховувалося 3 367 666 та українців – 3 033 974 чоловіки (стосовно всього населення – 46,03% і 41,47%) [14, с.35–36]. Згідно зі свідченнями Р.Магочого, “між 1849 і 1910 роками відсоток поляків у Галичині залишився незмінним, проте відсоток українців дещо зменшився – із 47% до 43%. Зменшення чисельності українців стало ще більш відчутним у Східній Галичині – 71% до 62%. Причинами такої зміни були: 1) міграція поляків із західної до східної частини Галичини; 2) масштабна еміграція українців за кордон, що почалася в 1880 роках” [13, с.364].

Політичне становище в Галичині на початку XX ст. було надзвичайно складним і напруженим. З одного боку, це боротьба українських політичних сил з польською владою за свої конституційні права, а з іншого, – початок ще більшої конфронтації українських національних і соціальних демократів із Русько-народною партією [15, с.25]. Поляки не лише домінували в адміністративному й економічному житті Галичини, а й перетворили більшість її східної частини, зокрема міста, в оази польської культури. В Австрійській імперії Львів став одним із провідних центрів польського національного відродження на землях колишньої Речі Посполитої. Окрім великої кількості польських газет, видавництв, театрів, культурних товариств і шкіл, у Львові був власний польськомовний університет, польське історичне товариство та знаменита бібліотека й дослідницький центр Оссолінеум [13, с.368].

Таким чином, на українських землях розширювалася мережа польського шкільництва, відкривалися культурні заклади, запроваджувалася польська мова в адміністрації та суді, відроджувалася незалежна преса. І власне польська інтелігенція виконувала

загальнонаціональні функції. Причини посилення польських позицій у Галичині вдало визначив М.Грушевський, який 1911 р. писав, що “за польськими політиками Східної Галичини сильні історичні традиції, певний культурний доробок попередніх поколінь, реальна арифметична сила етнографічної Польщі, котра не пропаде од їх одчайдушної політики” [9, с.116].

Польський національний рух намагався відігравати провідну роль у політичному житті Галичини й відводив їй роль центру відновлення незалежної Польщі. Погляди більшості польських політиків кінця ХІХ – початку ХХ ст. базувалися на переконанні в необхідності відродження польської держави в її історичних кордонах, де українські землі будуть органічною часткою Речі Посполитої.

Загострення національних суперечок в Австро-Угорщині, й зокрема в Східній Галичині, було наслідком посилення національного гніту з боку Габсбурзької монархії та пануючих станів австрійської, німецької, польської та інших народностей [14, с.71]. Адже перетворення Австрії в дуалістичну монархію ще більше загостило національні протиріччя. На думку українського історика М.Теодоровича, “конституція 1867 р. розділила населення монархії на три нерівноправні групи: перша – правлячі нації (австрійці й угорці), друга – “історичні” народи (чехи, поляки, хорвати, італійці, за якими було визнано “історичне право” на обмежене самоуправління) і третя група – позбавлена всіх національних і громадянських прав (так звані неісторичні народи: словаки, серби, словенці, румуни, українці, на офіційній мові – “рутени”)” [16, с.6].

На той час два основні чинники прокладали дорогу до незалежності Польщі. Перший із них – розвиток міжнародної ситуації, адже поки над майбутньою долею Польщі тяжіла воля загарбницьких урядів Росії, Німеччини, Австро-Угорщини, доти неможливою була відбудова незалежної Польщі. Другий чинник, – це наростаюче бажання польського суспільства до державної незалежності. Проте від національної свідомості поляків, яка характеризувала тільки честь народу, відрізнялася політична свідомість. Становище поляків досить удаю охарактеризував польський історик Т.Пічковський, порівнявши кола польського суспільства. Найширше коло – це ті, хто мав певну чи непевну національну свідомість; до меншого кола належали поляки, оживлені політичною свідомістю, а представниками найменшого кола були ті, хто готовий задля активних дій та в ім’я охорони національних прав і здобуття незалежності почати діяти мирно й завершити збройною боротьбою” [20, с.14].

Тому суспільно-політичне життя на польських землях на початку ХХ ст. відзначалося прагненням свідомої частини польського населення до національної незалежності, демократії та соціальної справедливості. У цій боротьбі використовувалися періодична преса, страйки, демонстрації, мітинги та інші акції протесту. У ній активну участь брали робітники, селяни, молодь та інтелігенція.

Варто звернути увагу на те, що важливим осередком польського національного руху залишалася Галичина, політичні діячі якої все частіше висували гасло відокремлення Галичини від решти австрійських земель. Проте до Першої світової війни в політичних програмах національних рухів переважали вимоги автономії, а не самостійності. Але в польському таборі після поразки революції 1848 р. і повстання 1863–1864 рр. головною метою була політична самостійність [8, с.97].

Великого політичного значення в Галичині набували польсько-українські стосунки. “Русини”, як тоді називали українців, підкреслюючи свою окремішність, прагнули до утворення на території Східної Галичини власної автономної одиниці. Вони намагали також розширення свого представництва в складі місцевих і центральних виконавчих і законодавчих органів влади, введення в школах та адміністративних закладах української мови, реального зрівняння в правах греко- й римо-католицького духівництва.

Політичний рух поляків у Галичині був представлений такими основними течіями: консерватори, людовці, соціал-демократи та національні демократи (ендеки). “Партією влади”, за словами українського історика Ю. Михальського, у краї були консерватори. Цей польський політичний табір включав у себе краківських “станьчиків” – представників так званого другого покоління польських консерваторів разом з ліберальними аристократами. Станьчики були поміркованими, виваженими політиками, які загалом досить лояльно ставились до українського руху [15, с.7]. Ще однією консервативною течією Галичини були “подоляки” – нащадки багатих магнатських родів, які свого часу колонізували землі Східної Галичини. Вони були представниками правих польських політиків, які, стоячи в обороні польського стану посідання, перешкоджали будь-якому польсько-українському примиренню на теренах Галичини. Ідеологом і керівником цього напрямку був Владзімеж Козловський [15, с.7].

Наприкінці 90-х років XIX ст. конкуренцію консерваторам у Галичині склали людовці, соціалісти та ендеки. Пропонуючи свої програми національних і соціальних змін, вони прагнули усунути від влади консерваторів і великих землевласників, які за ними стояли. Досягти цих цілей було неможливо без політичної активізації селянства, робітництва, що становило більшість населення [11, с.417].

В умовах автономії в Галичині вперше на польських землях повстали селянські партії. Так, 1895 р. було утворено Стронніцтво людове з поміркованою програмою [21, с.17], а 1903 р. його перейменовано в Польське стронніцтво людове (ПСЛ). Найбільш активним і популярним діячем ПСЛ був Віцентій Вітос (1874–1945 рр.), який у 1913 р. домігся в ПСЛ розколу й утворив у лютому 1914 р. ПСЛ “П’яст”, партію, яка більше схилилася в напрямку енденції. Людовці, проголосивши себе захисниками інтересів польського селянина, вели активну боротьбу проти зловживань влади на селі. Засобами тієї мети було об’єднання членів у товариства, які мають займатися справами політичного й суспільного життя [2, арк. 5].

Із середини 90-х років XIX ст. серед поляків Галичини поширювалися впливи ендеків. Їхня войовнича ідеологія знаходила прихильників серед польських землевласників, міщан, які відчували загрози втрати позицій перед обличчям зростаючого українського руху [11, с.417]. Це була консервативна партія правого спрямування, яка розглядала Галичину як своєрідний польський П’ємонт [15, с.9]. Таким чином, в Австрійській імперії Національна демократія мала значний вплив, особливо в Східній Галичині. Діяла вона там у тісному союзі з так званим Національним центром, тобто тією групою східних галичан, консерватистів, які ставили польські суспільно-національні інтереси понад інтереси селянської верстви [20, с.23].

1902–1903-ті рр. стали переломними для багатьох польських політичних партій у подальшому здійсненні національної політики. У цей період сутність і форми польської національної програми зазнають важливих змін. Наприклад, Стронніцтво людове на засіданні Головної ради партії 27 липня 1903 р. провело значні корективи у своїй національній політиці. У прийнятій програмі вказувалося, що головна мета партії – відтворення єдиної, незалежної, демократичної Польщі [15, с.10–11].

Негативний вплив на розвиток національного й соціального життя українців Галичини мали зміни програм польських політичних партій, що в результаті призвели до загострення відносин між поляками та українцями. Польські правлячі кола Галичини не бажали втрачати панівне становище й дуже неохоче йшли на діалог та незначні поступки. Відтак окремі спроби дійти згоди відзначилися загальною недовірою й невпинною боротьбою. А головні проблеми, які розділяли й об’єднували обидва суспільства, залишалися невирішеними [12, с.6].

Поляки господарювали в Галичині, як у власному домі. Віденський рейхсрат у справах, що стосувалися Галичини, здебільшого враховував думку польських послів, майже не зважаючи на аргументи української депутації. Намісником краю цісар на-

значав, як правило, визначного польського політика. У сеймі поляки мали таку більшість, що будь-яка потрібна їм постанова чи рішення приймалися без огляду на українських послів. Недержавність обох народів і відсутність їх самостійності об'єктивно мали б сприяти польсько-українському співробітництву. Однак до порозуміння, яке б стало поворотом у співжитті обох народів і змінило перебіг історичних подій, так і не дійшло [12, с.6].

У Галичині наростала польсько-українська суперечка. Жертвою напружених стосунків між місцевим польським та українським населенням став намісник Галичини граф А.Потоцький, якого 1908 р. було вбито. У той час міжнародна ситуація Австро-Угорщини входила у фазу гострої кризи, пов'язану з інкорпорацією Боснії й Герцеговини.

Віденський уряд на міжнародній арені прагнув дійти до примирення національних суперечок у провінції, що межувала з Росією. На думку Відня, налагодження національних суперечностей у Галичині створило підстави до сформування однолітнього польсько-українського блоку з антиросійським характером [17, с.150].

На українсько-польське порозуміння було спрямоване рішення урядових кіл, щоб новим намісником став Міхал Бобжинський, прихильник порозуміння з українцями. Засобом порозуміння мало бути задоволення певних українських постулатів: утворення українського університету, часткова демократизація сеймової виборчої реформи, а також збільшення відсоткової участі українців у сеймі. Галицький намісник М.Бобжинський (1903–1913 рр.) був представником австрійської орієнтації й протягом Першої світової війни послідовно відстоював план відновлення Польської держави у зв'язку з Австрією [7, с.205]. У проавстрійськи налаштованих політиків Австро-Угорщина була тією державою, у межах якої належить піднімати польську справу, розв'язання якої бачили у відірванні від Росії польських земель й об'єднання їх із Галичиною в рамках Габсбурзької монархії [17, с.165].

Для реалізації українсько-польської угоди під патронатом М.Бобжинського був організований намісницький блок, який включав західно-галицьких консерваторів, лібералів і людовців, якому був протиставлений антиблок, утворений із ворожих до поступків українцям – національних демократів і східно-галицьких демократів – подоляків.

Та поступово в польському суспільстві визначилися дві основні політичні течії. Першу течію репрезентувала Національно-демократична партія на чолі з Романом Дмовським, яка розраховувала на об'єднання польських земель під скіпетром Романових із подальшим наданням їм політичної автономії. Другу презентувала Польська партія соціалістична (ППС), головним ідеологом якої був Юзеф Пілсудський, яка в умовах наростаючого австро-російського протистояння була прихильницею співробітництва з Габсбурзькою монархією, сподіваючись на відновлення польської державності в межах "триалізму". Як повідомляла нам львівська газета "Діло", у середовищі польських політичних кіл "одна частина явно проповідує російську орієнтацію, а друга нібито поборює російську орієнтацію, звертається до Австрії" [4, с.1].

Прихильники союзу з Австро-Угорщиною вбачали шанси поляків у тому, щоб у військовому конфлікті виступити із власною збройною силою. Уже 1910 р. австрійська влада дозволила створення спортивно-воєнізованих формувань. На території Галичини з'явилися перші польські парамілітарні організації, а саме: Стрілецький союз (Związek Strzelecki), Польські стрілецькі дружини (Polskie Drużyny Strzeleckie), Сокільські дружини (Drużyny Sokole), Товариство гімнастичне Сокіл (Towarzystwo Gimnastyczne Sokół), Бартошові дружини (Drużyny Bartoszowe) і Подхалянські дружини (Drużyny Podhalańskie) [22, с.65].

В Австро-Угорщині їм із самого початку надавали всебічну допомогу в здійсненні військового вишколу. Діяльність стрілецьких формувань перебувала під контро-

лем таємно створеного в 1908 р. Союзу активної боротьби (*Związek Walki Czynnej*). На випадок війни ці структури передбачалося перетворити на військові формування, які були б здатні воювати на боці центральних держав (Німеччини й Австро-Угорщини).

Ще до початку Першої світової війни Ю.Пілсудський активно зайнявся формуванням польських збройних сил, щоб використати їх проти Російської імперії для відродження власної Польської державності, оскільки, передбачаючи наслідки війни, вважав: “Росія буде розбита Австрією і Німеччиною, але останні дістануть поразки від англо-французьких сил. Східна Європа програє Європі центральній, а середня – західній” [10, с.38]. Добре розуміючи те, що під час війни може існувати тільки легальна військова організація, він вирішив виступити разом з австрійською армією та в її складі. Це було зумовлено тим, що саме в Галичині діяла Польська військова організація.

Початково планувалося сформувати 2 легіони по 9 тис. вояків кожний. Витяг із рапорту Ю.Пілсудського від 9 серпня 1914 р. повідомляє про те, що у Варшаві утворено Раду Народову, яка іменувала Ю.Пілсудського Головним Комендантом польських загонів добровільних” [4, с.626]. А з “Розповіді про утворення Легіонів Польських” від 27 серпня 1914 р. дізнаємося: “Верховне командування армії погодилося на утворення в засаді на час війни двох Легіонів Польських, а саме: одного в Кракові й одного у Львові” [4, с.671]. Організацією керував у Кракові генерал-майор Бачинський з капітаном Загорським, а у Львові – генерал-майор Петрашкевич із капітаном Ясінським. Також із документа відомо, що планувалось утворити в Кракові й у Львові по 8 батальйонів піхоти (по 1 тис. чоловік у кожній) і по 2–3 ескадрони по 150 вершників, які мали мати назву I або II Легіону Польського [4, с.672].

I вже наприкінці серпня 1914 в Кракові було укомплектовано Західний легіон (*Legion Zachodni*), а у Львові – Східний легіон (*Legion Wschodni*). Останній, однак, у вересні був розформований. З того часу назва “Легіони Польські” вживається щодо частин, які постали на базі Західного легіону й склалися із трьох бригад. Як військові формування, усі три бригади підпорядковувались Командуванню Легіонів Польських, а останнє, у свою чергу, – Головному командуванню австрійського війська. Політично ж Легіони Польські були підпорядковані Головному національному комітету з резиденцією в Кракові. Командування Легіонів Польських очолювали австрійські офіцери-поляки: генерал К.Дурскі-Тжаска (з вересня 1914 р. до лютого 1916 р.), генерал С.Пухальський (з лютого до листопада 1916 р.), полковник С.Шептицький (з листопада 1916 до квітня 1917 р.), полковник З.Зелінський (із квітня до серпня 1917 р.). Національна необхідність вимагала утримування легіонів аж до кінця війни, головним командувачем яких є Ю.Пілсудський, і на випадок перенесення Легіонів Польських на територію Австро-Угорщини він повинен очолювати їх [3, арк.1].

Створення польських збройних сил прискорили Балканські війни 1912–1913 рр. З метою активізації визвольної боротьби в 1912 р. була створена “Тимчасова комісія об’єднаних партій за незалежність”. Діяльністю Комісії було утворення зорганізованої сили в Королівстві Польському й організація засобів, потрібних для боротьби із царатом за незалежність [1, арк.161]. До складу комісії ввійшли політичні сили, які виступали за відновлення державності Польщі.

Вибух Першої світової війни для польського суспільства був важким випробуванням. Адаже, незважаючи на поширення політичних партій, насправді існувала глибока дезорієнтація, були незадоволені люди, які розуміли, що війна між загарбницькими країнами мусить змінити становище Польщі. Також існувало розуміння, що серед воюючих сторін є небезпечний ворог. Львівська газета “Діло” на початку 1914 р. писала: “Славна була протягом останніх десятиліть ХІХ ст. польська лояльність на три fronti: перед Австрією, Росією та Прусією. Згодом вона стала невігідною полякам і вони її відріклися, коли тільки вважали се за корисне собі” [5, с.5].

Таким чином, на початку ХХ ст. серед поляків Галичини активізується суспільно-політичне життя й формуються основні політичні течії в селянському, робітничому й національному русі. Найбільш активною виявилася проавстрійська концепція, хоча на початку війни вона не мала однорідного характеру. На початку Першої світової війни існувало дві найбільш лояльних щодо Австрії партії – західногалицькі консерватори та демократи, що керували автономічними інституціями в краї. А загалом під час війни в Галичині серед польського суспільства домінували проавстрійські та антиросійські настрої. Існувало чотири головні політичні осередки, а саме: уряд краю з наближеними до нього консерваторами й демократами; національна демократія разом із подоляками; Тимчасова комісія конфедеративних незалежницьких партій; Ю.Пілсудський і його прихильники. Аналіз діяльності польського політичного руху в Галичині свідчить про те, що перед Першою світовою війною поляки доклали багато зусиль для організації своїх політичних сил, виступали за збереження того, що їм належало, та розпочали боротьбу за відродження своєї державності.

1. Центральний державний історичний архів України у Львові, ф. 146 (Галицьке намісництво), оп. 6, од. зб. 1360, арк. 127–258.
2. ЦДІАЛ, ф. 146, оп. 58, сп. 433, арк. 1–8.
3. ЦДІАЛ, ф. 717 (спілка польських парламентських депутатів), оп. 1, спр. 30, арк. 1–13.
4. Galicijska dyalność wojskowa Piłsudskiego (1906–1914) : Dokumenty. – Warszawa : Państwowe wydawnictwo Naukowe, 1967. – 700 s.
5. Діло. – 1914. – 17 лютого.
6. Діло. – 1914. – 9 липня.
7. Аркуша О. Міхал Бобжинський та українське питання в Галичині / О. Аркуша // Вісник ЛНУ. Серія історична. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. – Вип. 35–36. – С. 168–206.
8. Грицак Я. Й. Нарис історії України: формування модерної нації ХІХ – ХХ ст. / Я. Й. Грицак. – К. : Генеза, 2000. – 360 с.
9. Грушевський М. Наша політика / М. Грушевський. – Л., 1911. – 119 с.
10. Зарецька Т. Юзеф Пілсудський і Україна / Т. Зарецька. – К. : Ін-т історії України НАН України, 2007. – 288 с.
11. Зашкільняк Л. О. Історія Польщі: від найдавніших часів до наших днів / Л. О. Зашкільняк, М. Г. Крикун. – Львів : Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2002. – 752 с.
12. Красівський О. Українсько-польські відносини у Галичині (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.) / О. Красівський. – К., 1998. – 66 с.
13. Магочій П. Р. Історія України / П. Р. Магочій ; пер. з англ. Е. Гмідел, С. Грачової. – К. : Критика, 2007. – 638 с.
14. Макарчук С. Відносини між Русько-українською і радикальною партією Галичини і Сілезії у 90-х рр. ХІХ ст. / С. Макарчук // Україна : культурна спадщина, національна свідомість. – Львів, 2001. – 437 с.
15. Михальський Ю. Польська суспільність та українське питання в Галичині в період сеймових виборів 1908 р. З історії польсько-українських стосунків / Ю. Михальський. – Львів : Каменярь, 1997. – 46 с.
16. Теодорович И. М. Национальное возрождение и освободительное движение восточных славян империи Габсбургов (конец ХІХ – начало ХХ в.) / И. М. Теодорович // Вопросы новой и новейшей истории стран Европы и Северной Америки : сб. науч. тр. – К. : УМК ВО, 1992. – С. 3–21.
17. Buszko J. Historia Polski 1864–1948 / J. Buszko. – Warszawa : Państwowe wydawnictwo naukowe, 1989. – 493 s.
18. Frasz Z. Galicja / Z. Frasz. – Wrocław : Wyd-wo Polnos Łaskie, 2003. – 300 s.
19. Pajewski J. Odbudowa państwa Polskiego 1914–1918 / J. Pajewski. – Poznań : Wydawnictwo Poznańskie, 2005. – 353 s.
20. Piszczkowski T. Odbudowanie Polski 1914–1921. Historia i polityka / T. Piszczkowski. – London, 1969. – 342 s.
21. Topolski J. Polska dwudziestego wieku (1914–1994) / J. Topolski. – Poznań : Wydawnictwo Poznańskie, 1994. – 234 s.
22. Woyszwillo J. Jozef Piłsudski. Żucie, idee i czyny 1867–1935 / J. Woyszwillo. – Warszawa, 1937. – 190 s.

В статтє проанализировано общественно-политическое положение поляков в Галичине накануне и на начальном этапе Первой мировой войны. Прослеживаются позиции польских политических партий относительно проблемы развития идеи собственной государственности в системе польско-украинских противоречий. Рассмотрена роль польского вопроса в международных отношениях того времени.

Ключевые слова: Галичина, Австро-Венгрия, Первая мировая война, поляки, украинско-польские отношения.

The article analyses the social and political condition of the Polish people in Galychyna before and at the beginning of World War I. One can trace the position of the Polish political parties towards the problem of the development of the idea of self-sovereignty in the system of the Polish-Ukrainian contradictions. The role of Poland in the international relations of that time has also been regarded.

Key words: Galychyna, Austro-Hungary, World War I, the Polish people, the Ukrainian-Polish relations.

**УДК 94 (430): 94 (438) “1919–1939”
ББК 63.3 (0)**

Надія Сидорик

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЖИТТЯ НІМЕЦЬКОЇ МЕНШИНИ ПОЛЬЩІ (1919–1939 рр.)

У статті показано економічне становище німецької меншини Польщі в 1919–1939 рр. З’ясовано, як міжнародно-правові акти та польське законодавство регламентували майнові права німців і наскільки соціально захищеними були представники цієї меншини. За кількістю підприємств, землі та іншої власності німецька меншина посідала не останнє місце в державі й тому суттєво впливала на економічний розвиток Польщі в цілому. Звичайно, розвитку економічного потенціалу німців у Польщі сприяли фінансові надходження з Німеччини, на чому й наголошується в статті.

Ключові слова: підприємство, економіка, законодавство, фінансові надходження, німецько-польські відносини.

Серед цілого ряду цікавих питань, які окреслюють ті чи інші аспекти життєдіяльності німецької меншини Польщі в 1919–1939 рр., ми можемо виділити питання про соціально-економічне становище представників цієї меншини. Економічна діяльність даної національної групи демонструє нам те, що німці не тільки володіли великою кількістю власності й майна, але також суттєво впливали на розвиток економіки Польщі в цілому. Звичайно, не останнє місце в цьому процесі відіграло те, що німецьку меншину протягом усього міжвоєнного періоду підтримувала Німеччина, і ця підтримка проявлялася не тільки у фінансових дотаціях, але і в агресивній економічній політиці відносно Польщі.

Питання про соціально-економічне становище німців у Польщі завжди привертало до себе увагу дослідників. Проте в українській історіографії воно практично не вивчене, на відміну від польської, де йому присвячено чимало праць. Важливими для нас є дослідження Є.Красуцького [11] та М.Войцеховського [20], які у своїх роботах аналізують економічне становище німецької меншини в Польщі, показують, чим вона володіла та які зв’язки підтримувала як із Польщею, так і з Німеччиною. Дані про німецьку власність та фінансові надходження з Німеччини подають також у своїх дослідженнях Б.Ратунська [15], А.Хойновський [5], Т.Ковалак [10]. Знаходить своє відображення це питання і в архівних матеріалах та періодиці того часу. Правда, незважаючи на значні напрацювання, ця тема потребує подальшого дослідження.

Метою цієї роботи є аналіз соціально-економічного життя німецької національної меншини Польщі в 1919–1939 рр. З вищевказаного випливають і завдання – з’ясувати, яке місце займала німецька меншина в економічному житті держави, як це життя регламентувало чинне законодавство та яку роль у цьому процесі відіграла Німеччина.

На початку 20-х рр. ХХ століття німецька національна меншина Польщі була одним із найбільших та найзаможніших власників на теренах держави. В основному в руках цієї народності знаходилася велика частка від загальної кількості земельних